

geschiedschrijvers der Nederlandsche beroerten, betoogt uitvoerig, dat op Anna van Saxon het woord van Cicero omtrent Marcus Antonius toepasselijk was: zoo noodlottig als Helena voor de Trojanen, even zoo noodlottig was zij voor onzen staat. Van der Haer meldt met een enkel woord, dat 's Prinsen huwelijk een' der bijzondere oorzaken was, die de verdeeldheid in de Nederlanden bevorderd en den val van Granvelle, dat voorspel der geheele omwenteling, hebben te weeg gebragt. Van uitheemsche geschiedschrijvers moet inzonderheid Cabrera worden genoemd, die in zijne levensbeschrijving van Philips II, den opstand der Nederlanders aan hunne ketterij en de kracht dezer laatste toeschrijft aan de geloofsverandering van den Prins, die door zijne vrouw was medegesleept. Eindelijk de beste onder onze geschiedschrijvers, Strada, heeft aan het huwelijk des Prinsen van Oranje eene afzonderlijke paragraaf gewijd, en verzekerd, dat huisselijke dwang van zijne echtgenoot, van zijnen broeder, van zijne naaste betrekkingen den Prins in de armen der ketters en der opstandelingen heeft geworpen.

Maar omdat die beschouwing oud is, is zij daarom waar?

Ons verder betoog moet die vraag beantwoorden; eene opmerking echter mag van nu af onze meening wijzigen. Al die getuigenissen, of, om het regte woord te gebruiken, al die opvattingen dagteekenen na een' tijd, toen het wangedrag van Anna ruchtbaar geworden was, en de klad harer buitensporigheid, verdiend of onverdiend, in de oogen des gemeens ten minste, kon afgeven op de handelingen van haren gemaal. Zij onderstellen eene gemeenzaamheid van gezindheden tusschen man en vrouw, waarvan ons de geschiedenis geene bewijzen levert, of eene heerschappij van de laatste over den eersten, die met de hartstogteloosheid van den Prins, met zijn geduld, met de veêrkracht en de onafhankelijkheid zijns karakters in strijd is. Wat meer zegt, zij vergrijpen zich aan de geschiedenis op eene onvergeeflijke wijze; want juist op het oogenblik, waarop Oranje de gehoorzaamheid aan Filips opzeide, leefde hij met zijne vrouw in de volslagenste onmin. Op het oogenblik, dat hij goed en bloed waagde, offerde zij, ten minste in schijn, haren gemaal op aan haren staat, en onderhandelde met den Koning van Spanje. Op het oogenblik, dat de kreet van vrijheid door

---

Catal. Scriptorum Artesiae, en Foppens Bibliotheca Belgica in v. Gachard heeft in zijne Correspondance de Guillaume le Taciturne, T. II, Pref. p. III, IV, XI, XXXV, onderscheidene proeven uit dien schrijver medegedeeld, zonder hem te noemen. Gachet heeft in het Bulletin de la Commission d'Histoire, 2e. Ser., T. I, p. 195—200, te regt aangetoond, dat die uittreksels uit het door Ferry de Locres en Foppens bedoelde werk van Payen waren ontleend. Hetzelfde blijkt uit de vergelijking van de aanhalingen bij Buzelin, Gallo-Flandria, met den tekst van het handschrift. Er zijn van dit werk onderscheidene Handschriften in de boekerijen van het Noorden van Frankrijk en België verspreid, die niet alle gelijkloidend zijn. Ook de Koninklijke Bibliotheek te 's Hage bezit een afschrift uit de verzameling van Gerard.